

О. П. Кириленко,
д.-р.екон.наук, професор,
завідувач кафедри фінансів,
Тернопільський національний
економічний університет

Пріоритети державної соціальної політики

Державні витрати на соціальний захист та соціальне забезпечення населення в Україні щорічно зростають. Так, за період з 1996 р. по 2011 р. обсяги зазначених видатків зі зведеного бюджету збільшилися більше ніж у 25 разів; на сьогодні вони складають 25 % загальних державних видатків або 8 % валового внутрішнього продукту [4, 9]. Постійно збільшується соціальна складова місцевих бюджетів, яка останніми роками перевищує 80 % сукупних видатків і пов'язана з виконанням органами місцевого самоврядування як власних, так і делегованих державою повноважень у частині соціального захисту та соціального забезпечення громадян.

Разом з тим, сформована в країні система соціальної захисту є не достатньо ефективною із-за: 1) низького рівня охоплення бідного населення соціальною підтримкою (лише близько 57 % бідних одержують який-небудь вид допомоги); 2) низької ефективності соціальної підтримки, за якої менш ніж 23 % загальної кількості державних соціальних трансфертів одержує бідне населення, в той час як майже 17 млрд. грн. щорічно або близько 6 % доходів бюджету надаються невідному населенню; 3) відсутності стимулюючих елементів у механізмі надання житлових субсидій, заснованому на завищених нормативах споживання комунальних послуг, а отже – неефективному використанні бюджетних коштів [3, 34].

Соціальна підтримка населення в Україні здійснюється у трьох формах: соціальні пільги, соціальні допомоги та субсидії. Основною вадою чинної практики надання соціальних допомог та пільг є максимальне охоплення ними широких верств населення без урахування доходів і майнового стану реципієнтів. За таких підходів не можна розраховувати на економічне використання одержаних коштів, а також на досягнення кінцевої мети – підтримки саме тих громадян, які дійсно цього потребують. Крім того, не ведеться облік фактично спожитої соціальної допомоги, немає даних про доходи претендентів на одержання державної допомоги.

У зв'язку з цим, стратегічними завданнями соціальної політики на 2010–2014 рр. визначено: посилення адресності соціальної підтримки, підвищення ефективності управлінських дій у даній сфері, формування стимулів для ефективного використання коштів [3, 34]. У цьому контексті Національним планом дій на 2013 р. передбачено низку заходів з метою: упровадження за принципах адресності нових підходів під час надання соціальних допомог, посилення адресності пільг громадянам за професійною ознакою, удосконалення системи контролю за одержанням законодавства у сфері соціальної підтримки та надання соціальних послуг,

створення єдиної бази даних одержувачів усіх видів соціальної підтримки, поглиблення використання інформаційних технологій у соціальній сфері, реформування системи соціальних послуг, удосконалення механізму надання окремим категоріям населення пільг для посилення адресності та більш повного задоволення індивідуальних потреб [1].

Успішне вирішення поставлених завдань неможливе без запровадження державних стандартів соціальних послуг; застосування науково обґрунтованої методики розрахунку їхньої вартості; розробки нормативів фінансування отримувачів соціальних послуг, а також фінансових нормативів бюджетної забезпеченості надання соціальних послуг; формування системи контролю та моніторингу якості соціальних послуг.

Ми згодні з фахівцями, які вважають, що головним стримуючим чинником для покращення соціального захисту населення України є відсутність системної програми реформ у сфері соціальної підтримки різних категорій громадян і сімей, яка повинна передбачати: по-перше, вдосконалення відповідної нормативно-правової бази, і, по-друге, оптимізацію державної політики у сфері соціального захисту [2]. Для вирішення проблем, які нагромадилися у сфері соціального захисту в умовах поширення кризових явищ та внаслідок цього хронічної нестачі фінансових ресурсів для зазначених цілей, необхідно виробити нову ідеологію соціального захисту на основі врахування наявних фінансових можливостей держави та застосування диференційованого підходу для підтримки різних категорій населення. Окрім того, доцільно змінити акценти у вирішенні проблеми бідності: від збільшення обсягів державних виплат – до створення сприятливих умов для зростання доходів тих, хто працює, здійснення активної політики зайнятості населення.

Література

1. Національний план дій на 2013 р. щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава», затверджений Указом Президента України від 12 березня 2013 р. // Орієнтир. № 10. – Урядовий кур'єр. – № 52. – С. 9–38.
2. Основні напрями оптимізації системи соціального захисту в Україні: аналітична доповідь. – К., НІСД, 2012. – 54 с.
3. Програма економічних реформ на 2010–2014 рр. «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава»; розроблена Комітетом з економічних реформ при Президенті України. – К., 2010. – 87 с.
4. Соціальний захист населення України: стат. зб. // Державна служба статистики України. – К., 2012. – 119 с.